

ČESKO – SLOVENSKO po druhej svetovej vojne

8.máj 1945 – Nemecko podpísalo kapituláciu → **KONIEC DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY V EURÓPE.**

V ČSR – krátko po vojne sa rozpútal **politický zápas strán**, ktoré vo vojne bojovali spolu proti fašizmu a nemeckej okupácii. Po vojne mali rozdielne predstavy o ďalšom napredovaní a usporiadaní štátu:

- **Komunisti** – chceli budovať socializmus opierajúc sa o ZSSR.
- **Demokrati** – chceli návrat k parlamentnej demokracii.

Október 1945 – prezident Beneš podpísal **DEKRÉTY O ZNÁRODNENÍ**, ktoré sa dotýkalo bánk, poisťovní, hút, baní a závodov nad 500 zamestnancov.

Spoločnosť – bola rozdielneho zmysľania v Čechách a na Slovensku, čo potvrdili aj **voľby, konané dňa 26. mája 1946.**

- **Na Slovensku** si spoločnosť želala zmeny, ale sovietský vzor odmietala, lebo sa hlásila ku kresťanským a demokratickým zásadám (vo voľbách DS získala 62 %, KS len niečo vyše 30 % hlasov).
- **V Čechách** sa komunisti stali najsilnejšou politickou stranou, obsadili najvplyvnejšie miesta vo vláde – ich vodca **Klement Gottwald** sa stal ministerským predsedom.

Výsledky volieb mali za následok obmedzovanie právomoci SNR a Zboru poverenikov, slovenskí a českí komunisti chceli oslabiť vplyv Demokratickej strany.

August 1946 – proces s **Vojtechom Tukom**, ktorý bol odsúdený na trest smrti.

2. december 1946 – pred Národným súdom sa začal **PROCES S JOZEFOM TISOM, Alexandrom Machom a Ferdinandom Ďurčanským** (v neprítomnosti). Tiso a Ďurčanský boli odsúdení na trest smrti, Mach na 30 rokov väzenia.

Vnútropolitický zápas – odrazil sa napr. pri súdení politických predstaviteľov slovenského štátu, pri znárodňovaní, pozemkovej reforme, poštáťňovaní škôl...

- Pod zámienkou očisty verejného života boli z neho vylúčené celé skupiny obyvateľstva (napr. príslušníci maďarskej a nemeckej národnosti boli buď vysťahovaní, alebo stratili občianske práva).
- Politické strany mohli pôsobiť len v rámci tzv. **NÁRODNÉHO FRONTU (NF).**
- Začalo sa vynútené zjednocovanie odborových, roľníckych, mládežníckych, ženských a iných organizácií, ktoré postupne ovládla komunistická strana.
- **KOMUNISTI** rozšírili správy, že sa chystá protištátna sprisahanie, do ktorého je zapojená Demokratická strana → masovými demonštráciami a rozhodnutím strán NF donútili DS, aby sa vzdala vedúcej pozície v štáte.
- **FEBRUÁR 1948** – nekomunistické strany v ČSR sa vo februári 1948 pokúsili zastaviť útok komunistov → ich ministri vo vláde odstúpili spoliehajúc sa, že prezident Beneš vymenuje novú vládu, čím upevní demokraciu. Nestalo sa tak, lebo komunisti sľubmi, vyhrážkami a demonštráciami uskutočnili **25.februára 1948 prevrat**, ktorým nastolili totalitný režim a podľa sovietskeho vzoru ho pomenovali **DIKTATÚRA PROLETARIÁTU.**

Tento prevrat poznamenal československý vývoj na vyše 40 rokov.

Pod heslom „SOVIETSKÝ ZVÄZ NÁŠ VZOR“ bol prijatý sovietský model riadenia štátu.

Sovietizácia Československa – po februárovom prevrate sa Československo stalo satelitným štátom „sovietskej ríše“, ktorá sem poslala aj svojich poradcov. Tí mali vplyv najmä v armáde, v bezpečnostných orgánoch a kľúčových odvetviach priemyslu.

- **V r. 1947** ZSSR zasiahol do československej politiky prvýkrát, keď zakázal prijať Marshallov plán. Neskôr Československo zapojil do Varšavskej zmluvy a RVHP.
- Vo vnútornej politike sa začala tzv. „**OČISTA VEREJNÉHO ŽIVOTA**“, odstraňovali sa z neho nekomunisti, alebo inak nepohodlní ľudia.
- Budovanie centralizmu znamenalo Komunistická strana (KSČS) sa stala štátostranou, čo si dala potvrdiť aj v ústave.
Vo voľbách si občan volil poslancov iba z tých, ktorých navrhovala komunistická strana – bola to tzv. „**JEDNOTNÁ KANDIDÁTKA**“.
- ďalšie obmedzovanie právomocí slovenských národných orgánov – v roku 1960 bol rozpustený Zbor povereníkov a SNR sa stala len formálnou inštitúciou.
- Moc sa sústreďovala v rukách najvyšších predstaviteľov strany, pretože boli zároveň aj najvyššími štátnymi funkcionármi.

„Procesy“ - Tragickou súčasťou komunistického režimu bolo kruté prenasledovanie skutočných, či iba vymyslených odporcov režimu – tzv. triednych nepriateľov. Začalo sa masové zatýkanie, väznenie, posielanie do pracovných táborov, uskutočnili sa stovky vopred naplánovaných procesov. Obžalovaní sa po fyzickom a psychickom mučení priznali aj k najťažším zločinom (vlastizrada, špionáž, sabotáž.....), ktoré nikdy nespáchali. **ROZSUDKY** z politických procesov boli veľmi kruté – mnohoročné väzenie a 232 rozsudkov smrti. Ich obeťami boli najprv funkcionári bývalých nekomunistických strán, neskôr kňazi a rehoľníci (rehole boli rozpustené, kláštory zatvorené). Napokon sa obeťou stali aj funkcionári vládnucej strany a nevyhli sa ani protifašistickým bojovníkom, či roľníkom, ktorí nechceli vstúpiť do družstiev.....
Politické procesy mali donútiť občanov k poslušnosti a zároveň ospravedlniť hospodárske ťažkosti → u občanov sa prebúdzalo sklamanie a odpor → emigrácie.

Neúspešný pokus o reformu – rok 1968 :

60. roky – proces budovania socializmu v Československu sa dostal do morálnej a hospodárskej krízy – občania už neverili sľubom o šťastnej budúcnosti.

- Československo stále viac zaostávalo za západnými demokratickými krajinami.
- Postupne sa odhalili zločiny režimu – krivo obvinení a nespravodlivo väznení občania sa vracali po rehabilitáciách domov a vypovedali o metódach vyšetrovania, o nespravodlivo odsúdených, o životných podmienkach vo väzení.....
- **1961** – zrútila sa 3. päťročnica a nastalo citelné zníženie životnej úrovne → nepokoje, najmä medzi inteligenciou a spisovateľmi, ktorí sa pokladali za „SVEDOMIE NÁRODA“. Na svojom zjazde (1967) poukázali na nedemokratické a nehumánne činy.
- Komunistická strana sa pokúšala situáciu riešiť čiastkovými reformami, ale aj medzi jej členmi sa prehlbovala nespokojnosť s vlastným vedením.
- **NA SLOVENSKU** necitlivé protislovenské zásahy režimu vyvolávali odpor. Nastolovali sa požiadavky nového usporiadania štátu.
- **1968** – nastali zmeny v najvyšších štátnych funkciách. Neschopného a na Slovensku neobľúbeného **prezidenta ANTONÍNA NOVOTNÉHO vystriedal vojnový hrdina generál LUDVÍK SVOBODA**. Na čelo vládnucej strany bol zvolený (ako 1.Slovák) **ALEXANDER DUBČEK**.

Alexander Dubček – začiatkom roka 1968 (5.januára) sa stal prvým tajomníkom UV KSČ.

- Dostal sa tak do čela hnutia, ktoré sa pokúsilo o reformu komunistického systému. Toto hnutie vošlo do dejín a svetového povedomia ako „**PRAŽSKÁ JAR**“.
- Hnutie týchto reformných komunistov podporovala väčšina obyvateľstva, ktorá dúfala, že sa podarí Dubčekovi presadiť „**SOCIALIZMUS S ĽUDSKOU TVÁROU**“ → zrušila sa cenzúra, vznikli nové organizácie a spolky, ktoré sa mali neskôr stať politickými stranami, konali sa verejné zhromaždenia, kde občania slobodne formulovali požiadavky, čiastočne sa uvoľnila náboženská sloboda.
- Slováci žiadali federatívne usporiadanie (v októbri 1968 sa to aj uskutočnilo prijatím zákona, ale bolo to len formálne).

Noc z 20. na 21. augusta 1968 – „socializmus s ľudskou tvárou“ bol potlačený násilným vstupom piatich armád Varšavskej zmluvy do Československa.

- Tejto okupácii predchádzali vyhrážky v listoch aj osobných rokovaniach, Moskva požadovala návrat k starým poriadkom.
- Najvyššie orgány ČSSR protestovali proti okupácii, ale obávajúc sa krviprelievania, nevydali rozkaz na obranu. Obyvatelia však vyšli do ulíc a desiatky z nich zahynuli pod tankami, alebo strelami okupantov.

Následky okupácie:

- Opätovné upevnenie totalitného režimu sprevádzané prenasledovaním a vylúčením približne 400 000 členov KSČ.
- Na čelo strany sa dostal ďalší slovenský politik **GUSTÁV HUSÁK**.

Gustáv Husák – v 50.-tych rokoch bol obeťou nespravodlivého obvinenia z buržoázneho nacionalizmu a väznený. S jeho menom sa spájalo úsilie o federatívne usporiadanie štátu → u obyvateľstva to vzbudzovalo nádeje, že zachová aspoň niektoré demokratické výdobytky roku 1968.

- Úplne sa však podriadil Moskve a so spolupracovníkmi odštartoval tzv. „**NORMALIZAČNÝ PROCES**“, ktorého výsledkom bol model „**REÁLNEHO SOCIALIZMU**“.
- ČSSR sa opäť stalo poslušným satelitom ZSSR.
- Sovietske vojská tu ostali, navyše budovali raketové základne s atómovými zbraňami.
- Vo verejnom živote sa opäť začali čistky – tzv. protisociálne živly nemohli zastávať verejné funkcie, boli prepúšťaní zo zamestnania, odoberali im pasy..... Tieto obmedzenia sa týkali aj príbuzných (napr. deti nemohli študovať na VŠ). Celá spoločnosť bola pod kontrolou ŠtB, opäť sa rozbehli politické procesy, ale už bez rozsudkov smrti.
- Do zahraničia emigrovalo 200 000 ľudí.
- Spoločnosť sa prestala zaujímať o politický život a takáto umŕtvená spoločnosť vládnucej moci vyhovovala. Napriek tomu existovali aj prejavy nesúhlasu s „**NORMALIZÁCIOU**“:

JANUÁR 1969 – domácou, aj svetovou verejnosťou otriasla **SAMOVRAŽDA JANA PALACHA**. Vylosované číslo „1“ mu určilo smrť upálením, aby vyburcoval svedomie občanov.

1977 – v Prahe vznikla **občianska iniciatíva „CHARTA 77“**, ktorá upozorňovala vládne kruhy na nedostatky vo verejnom živote a poukazovala na porušovanie občianskych a ľudských práv.

DISIDENTI – odporcovia režimu tajne vydávali a rozširovali tzv. **samizdatové knižky**, organizovali sa v skupinách (napr. ochrancov prírody, nezávislej inteligencie...). Za svoju činnosť boli skoro stále pod kontrolou ŠtB, či väznení.

1988 – 1989 – za začiatok prevratu sa pokladá **17. november 1989**.

29. november 1989 – bolo zrušené výlučné postavenie KSČ → **PÁD REŽIMU**.

